

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Σχολή Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Νομικής, Τομέας Δημοσίου Δικαίου

Μεταπυχιακό Δίπλωμα Δημοσίου Δικαίου
Μάθημα «Συνταγματικό Δίκαιο», 2003-2004
Διδάσκων : Καθηγητής Α.Δημητρόπουλος

Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΩΝ
ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΕΝΝΟΜΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ
ΑΠ 13/1999 (Ελευθερία της επιστήμης- Σ 16 ΠΑΡ.1 ΚΑΙ ανθρώπινη αξία Σ 2
ΠΑΡ.1/5 ΠΑΡ.1)

ΚΛΟΥΚΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ

ΑΘΗΝΑ 2004

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. Εισαγωγή.....	σελ.3
B. Τα πραγματικά περιστατικά της ΑΠ 13/1999	3
Γ. Το σκεπτικό της απόφασης.....	4
Δ. Η γενική προβληματική της εφαρμογής των ατομικών δικαιωμάτων στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών.....	5
E. Η στάθμιση των δικαιωμάτων στη συγκεκριμένη περίπτωση- η θεσμική	

προσαρμογή του δικαιώματος στην προσωπικότητα	8
ΣΤ. Συμπέρασμα.....	11

Περίληψη εργασίας

Η εφαρμογή των ατομικών δικαιωμάτων στο χώρο των ιδιωτικών έννομων σχέσεων. Το δικαίωμα στην επιστήμη και το δικαίωμα στην προστασία της προσωπικότητας. ΑΠ 13/1999 : Υπόθεση Μπαμπινιώτη. Δικαίωμα και θεσμός δεν συναντώνται σε κανένα κοινό στοιχείο, άρα δεν προκύπτει περίπτωση θεσμικής εφαρμογής του δικαιώματος στην προσωπικότητα. Δεν προσβάλλεται το δικαίωμα από λήμμα σε λεξικό νεοελληνικής γλώσσας που καταγράφει την γλωσσική πραγματικότητα.

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ερώτημα της εφαρμογής των ατομικών δικαιωμάτων όχι μόνο στις σχέσεις μεταξύ κράτους και πολιτών , αλλά και στις ιδιωτικές σχέσεις των ατόμων δεν είναι σύγχρονο. Τόσο η θεωρία όσο και η νομολογία κλήθηκαν σε πολλές περιπτώσεις να διαφυλάξουν την άποψη της παραδοσιακής επιστήμης που απέδιδε στα δικαιώματα αποκλειστικά αντικρατική κατεύθυνση, αλλά και να απόσχουν από αυτή στο σύστημα της σύγχρονης έννομης τάξης, όπου το Σύνταγμα επιτελεί το ρόλο του καθολικού ρυθμιστή όλων των εννόμων σχέσεων. Η πραγματικότητα των εργασιακών σχέσεων, όπου είναι εμφανέστερη σε σχέση με όλους τους υπόλοιπους κλάδους δικαίου η εξάρτηση του ατόμου από μια ιδιωτική πηγή εξουσίασης (τον εργοδότη), αποτέλεσε το χώρο εμφάνισης του προβληματισμού που δεν άργησε να εξαπλωθεί. Η σύγχρονη επιστήμη και νομολογία δεν αρνείται πια την ενέργεια των ατομικών δικαιωμάτων και στις ιδιωτικές σχέσεις, παραμένει όμως, ακόμη προϊόν έρευνας ο τρόπος της εφαρμογής αυτής, η ένταση και η μορφή της.

B. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΠ 13/1999

Τα περιστατικά που ήχθησαν προς κρίση στο Ανώτατο Δικαστήριο είχαν ως εξής : Ο Γεώργιος Μπαμπινιώτης, τακτικός καθηγητής της γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και σύμβουλος του Υπουργείου Παιδείας, με επιτελείο βοηθών συνέταξε ελληνικό λεξικό (ερμηνευτικό, ορθογραφικό και ετυμολογικό) με τίτλο « ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ», το οποίο εξέδωσε και έθεσε σε κυκλοφορία

το νομικό πρόσωπο με την επωνυμία «Κέντρο Λεξικολογίας». Στο λεξικό αυτό και στο λήμμα-λέξη Βούλγαρος αναφέρεται : «Βούλγαρος 1.αυτός που γεννήθηκε στη Βουλγαρία ή κατάγεται από εκεί, 2. (καταχρ.υβριστ.) ο οπαδός ή παίκτης ομάδας της Θεσσαλονίκης (κυρίως του ΠΑΟΚ)». Λόγω αυτού ο Εμμανουήλ Ασπασίδης, δικηγόρος και σύμβουλος του Δήμου Θεσσαλονίκης, Πρόεδρος του Βαφοπούλειου Πνευματικού Ιδρύματος, τέως Νομάρχης Φλώρινας και Καβάλας υπέβαλε αίτηση ασφαλιστικών μέτρων στο Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης επικαλούμενος προσβολή της προσωπικότητας του και της εθνικής του ταυτότητας και συνδρομή επείγουσας κατάστασης. Με την αίτησή του ζήτησε να απαγορευθεί προσωρινά η κυκλοφορία-διάθεση του συγκεκριμένου λεξικού, να υποχρεωθούν οι καθών να αποσύρουν από την κυκλοφορία αυτό μέσα σε προθεσμία δέκα ημερών από την επίδοση της αποφάσεως, διαφορετικά να επιτραπεί να τα πράξει αυτός με έξοδα των καθών και να απειληθεί κατά του πρώτου των καθών καθώς και κατά του εκπροσώπου του δεύτερου προσωπική κράτηση και χρηματική ποινή σε περίπτωση μη συμμόρφωσής τους προς την απόφαση που θα εκδοθεί. Το Πρωτοδικείο θεωρώντας ότι «ένα καλό λεξικό δεν μεταγράφει μόνο τη γλωσσική πραγματικότητα, αλλά έχει σαν αποστολή και να διδάσκει», δέχθηκε την αίτηση και διέταξε την απάλειψη από το λεξικό του επίμαχου λήμματος. Κατά της απόφασης αυτής ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου άσκησε αίτηση αναίρεσης υπέρ του νόμου, που προβλέπεται από το άρ.557 ΚπολΔ και πρόκειται για δικαιώματα του Εισαγγελέα που σκοπεύει στην ενότητα της νομολογίας και στην αποτροπή δημιουργίας προκρίματος από εσφαλμένες νομικώς αποφάσεις. Ο Άρειος Πάγος δέχθηκε αφενός ότι είναι δυνατή η αναίρεση υπέρ του νόμου και κατά απόφασης ασφαλιστικών μέτρων, και αφετέρου ότι η προστασία της επιστήμης κατά άρ.16 παρ.1 του Σ και της ελευθερίας έκφρασης κατά άρ. 14 παρ.1,2 3 καλύπτει προσβολές του δικαιώματος της προσωπικότητας που τυχόν ενυπάρχουν στην ενάσκησή τους.

Γ.ΤΟ ΣΚΕΠΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Στο αιτιολογικό της απόφασης παρατηρούμε στάθμιση δύο δικαιωμάτων. Το πρώτο αφορά στην προστασία της προσωπικότητας κατά άρ. 57 ΑΚ, στην οποία το δικαστήριο δέχεται ότι, περιλαμβάνεται κάθε αγαθό που συνδέεται στενά με το πρόσωπο, ως ύπαρξη φυσική, ηθική, κοινωνική και πνευματική, όπως είναι η τιμή, η υπόληψη, η ελευθερία, η εθνικότητα ως στοιχείο προσδιοριστικό της ταυτότητας του ατόμου κ.α. Το δεύτερο κατοχυρώνεται στο άρ.16 παρ.1 του Σ που ορίζει ότι « η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η τεχνολογία είναι ελεύθερες. Η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του κράτους. Το δε άρ.14 του Σ στις παρ.1,2,3 προστατεύει την ελευθερία της έκφρασης και διάδοσης των στοχασμών και απαγορεύει την κατάσχεση, τη λογοκρισία ή κάθε άλλο ισοδύναμο προληπτικό μέτρο σε βάρος του τύπου που και ρητώς ανακηρύσσεται ελεύθερος. Η προστασία των ως άνω ελευθεριών , επειδή αποσκοπεί στη διαφύλαξη ύψιστων κοινωνικών αγαθών, καλύπτει (νομιμοποιεί) και προσβολές του δικαιώματος της προσωπικότητας που τυχόν ενυπάρχουν στην ενάσκησή τους, οι οποίες έτσι, εφόσον δεν προσβάλλεται η αξία του ανθρώπου, δεν είναι παράνομες διότι η προσωπικότητα, και αν θίγεται, έχει στη συγκεκριμένη περίπτωση υποδεέστερη σημασία σε σχέση με το αγαθό των ως άνω ελευθεριών. Αυτό συμβαίνει και όταν κατά τη σύνταξη γλωσσικού λεξικού, που είναι συγχρόνως επιστημονικό έργο, ο λεξικογράφος αναζητώντας συστηματικά και μεθοδικά την αλήθεια, καταγράφει τις ποικίλες σημασίες ή χρήσεις ορισμένων λέξεων ή φράσεων που θεωρούνται μειωτικές ή εξυβριστικές για ορισμένα πρόσωπα

ή μέλη ευρύτερων κοινωνικών ομάδων, εφόσον ο ίδιος δεν νιοθετεί ούτε αποδέχεται τη σημασία αυτή. Δε μπορεί, δηλαδή να συνιστά προσβολή της προσωπικότητας- και μάλιστα παράνομη- μια αξιολογικά άχρωμη καταγραφή, όταν μάλιστα στην καταχώρηση της λέξης η χρήση της χαρακτηρίζεται ως ‘καταχρηστική-υβριστική’. Πέντε, όμως, μέλη του Δικαστηρίου θεώρησαν ότι η συγκεκριμένη σύγκρουση των συνταγματικών δικαιωμάτων της ελευθερίας της επιστήμης και του Τύπου (άρ. 16 παρ.1 και 14 παρ. 1,2,3 Σ) με το έννομο αγαθό της προσωπικότητας (άρ.2 παρ.1 και 5 παρ.1 Σ) απαιτεί στάθμιση της αξία της επιδιωκόμενης με την πρώτη ελευθερία πληροφορήσεως του κοινού και της μέσω αυτής διακινδυνεύσεως του έννομου αγαθού της προσωπικότητας. Κατά δε τη στάθμιση αυτή, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι το δικαίωμα της προσωπικότητας είναι δικαίωμα-πλαίσιο, χαρακτηριζόμενο από την ενότητα της γενικής ρήτρας με την οποία κατοχυρώνεται από την έννομη τάξη. Εφόσον η πρωτόδικη απόφαση δεν προέβη σε στάθμιση τέτοιου ειδούς των πραγματικών περιστατικών, προτείνεται η αναίρεσή της ως μη επαρκώς αιτιολογημένης.

Εκτός από τη μειοψηφία αυτή, έντεκα ακόμη μέλη της Ολομέλειας θεώρησαν ότι η ελευθερία της επιστήμης δεν είναι απεριόριστη, αλλά συγκρουόμενη με το δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του άρ.2 παρ.1 και 5 παρ.1 του Σ και δεδομένων των πραγματικών περιστατικών εμφανίζεται ως υποδεέστερο δικαίωμα.

Δ. Η ΓΕΝΙΚΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΙΔΙΩΤΩΝ

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρουμε ότι το δικαστήριο, στα πλαίσια της σύγκρουσης των συνταγματικών δικαιωμάτων δεν έθιξε το ζήτημα της τριτενέργειας των ατομικών δικαιωμάτων, αν δηλαδή το δικαίωμα της προσωπικότητας παρέχει προστασία όχι μόνο έναντι της κρατικής εξουσίας, αλλά και έναντι προσβολών που προέρχονται από ιδιώτες. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ορθότερο είναι να δεχθούμε ότι η προστασία που προβλέπεται από τις διατάξεις 2 παρ.1 και 5 παρ.1 του Συντάγματος δεν εξαντλείται στις σχέσεις του Κράτους και του πολίτη, αλλά επεκτείνεται και στις σχέσεις μεταξύ πολιτών. Αυτό πρέπει να είναι το νόημα της διάταξης 2 παρ.1 του Σ, όπου επιβάλλεται στο Κράτος όχι μόνο να σέβεται, αλλά και να προστατεύει το διακηρυσσόμενο δικαίωμα. Το ίδιο εξάλλου νόημα είχε και το άρ.25 παρ.1 και 2 του Σ του 1975/1986, που ίσχυε κατά το χρόνο έκδοσης της συγκεκριμένης απόφασης, που ανέφερε ότι το Κράτος όχι μόνο αναγνωρίζει, αλλά και εγγυάται και ΑΘΗΝΑ – ΔΕΚικαιώματα.

Το ζήτημα της ενέργειας των συνταγματικών δικαιωμάτων στις διαπροσωπικές σχέσεις αποτέλεσε επί μακρόν αντικείμενον της νομικής επιστήμης. Η παραδοσιακή θεωρία στηριζόμενη στη δυαδιστική θεώρηση της έννομης τάξης ενέτασσε τα ατομικά δικαιώματα στο χώρο του δημοσίου δικαίου και προσέδιδε σε αυτά μια αποκλειστικά αντικρατική κατεύθυνση. Δεν άργησε, όμως, να φανεί ότι η αντίληψη αυτή, που έβρισκε λογικό έρεισμα στις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες που επικρατούσαν, δεν κατοχύρωνε τα θεμελιώδη δικαιώματα καθότι εμφανίζονταν και ιδιωτικοί χώροι, όπου η προστασία των δικαιωμάτων ήταν αμφίβολη. Με αφετηρία τις εργασιακές σχέσεις και τη θεωρία της άμεσης τριτενέργειας του Γερμανού Nipperdey, η επιστήμη δέχθηκε ότι τα ατομικά δικαιώματα δεν ισχύουν μόνο έναντι του κράτους, αλλά διέπουν και τις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, είτε κατά άμεσο τρόπο, ισχύοντας σε όλο τους το περιεχόμενο erga omnes (Θεωρία της άμεσης τριτενέργειας), είτε κατά έμμεσο, επηρεάζοντας τις ιδιωτικές σχέσεις μέσω των

αόριστων εννοιών και των γενικών ρητρών του ιδιωτικού δικαίου (Θεωρία της έμμεσης τριτενέργειας).

Η σύγχρονη πλέον επιστήμη του συνταγματικού δικαίου δεν αμφισβητεί την οριζόντια ενέργεια των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στο άρ.25 του ελληνικού συντάγματος με την αναθεώρηση του 2001 συμπεριελήφθη διάταξη στην παράγραφο 1 εδάφ.γ , σύμφωνα με την οποία «τα δικαιώματα αυτά του ανθρώπου(ως ατόμου και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου) ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών που προσιδιάζουν». Έγινε έτσι δεκτή με ρητά διατυπωμένο συνταγματικό κανόνα η διαπροσωπική ενέργεια των συνταγματικών δικαιωμάτων, που πολλοί συγγραφείς δέχονταν ως αυτονόητη και πριν υπάρξει η συνταγματική κατοχύρωσή της. Με τη μεταβολή αυτή ο συντακτικός νομοθέτης αναγνώρισε τη μεταβολή της έννομης τάξης που επήλθε στις σύγχρονες κοινωνίες, που χαρακτηρίζεται από τον εξανθρωπισμό του δικαίου και την ενότητα του δημοσίου με το ιδιωτικό δίκαιο. Στο νέο δικαιϊκό σύστημα το Σύνταγμα ανάγεται πανηγυρικά σε καθολικό ρυθμιστή όλων των έννομων σχέσεων και τα ατομικά δικαιώματα αντικειμενικές αρχές, δηλαδή αξιώματα της συνολικής έννομης τάξης. Ταυτόχρονα μεταβάλλεται και το ρυθμιστικό τους περιεχόμενο. Κάθε συνταγματικό δικαίωμα έχει αμυντική ισχύ, δηλαδή απόλυτη-εργα omnes- κατεύθυνση κατά της κρατικής και ιδιωτικής εξουσίας. Η οριζόντια ενέργεια των ατομικών δικαιωμάτων στη σύγχρονη έννομη τάξη νοείται πρωτίστως ως απαγόρευση του περιορισμού του γενικού αμυντικού τους περιεχομένου. Αυτή η αρχή, γνωστή και ως αρχή της βασικής ισχύος των συνταγματικών δικαιωμάτων, προκύπτει με σαφήνεια από το νέο άρθρο 25 παρ.1 εδάφ.γ' του Σ σε συνδυασμό κυρίως με το άρ. 2 παρ.1 του Σ , αλλά και άλλες διατάξεις. Βέβαια τα διάφορα ατομικά δικαιώματα δεν εφαρμόζονται με τον ίδιο τρόπο σε κάθε περίπτωση. Το Σύνταγμα ορίζει ότι, τα δικαιώματα εφαρμόζονται και στις ιδιωτικές σχέσεις στις οποίες προσιδιάζουν, δηλαδή εξαρτάται τόσο από τη φύση του ατομικού δικαιώματος όσο και από τη φύση της ιδιωτικής έννομης σχέσης, αφενός αν είναι δυνατή και αφετέρου, το μέτρο και ο τρόπος της εφαρμογής. Έτσι καθίσταται σαφές ότι η επίδραση των ατομικών δικαιωμάτων στις διαπροσωπικές σχέσεις παρουσιάζει διαφοροποιήσεις ανάλογα με τα χαρακτηριστικά καθεμιάς από αυτές.

Στην έκταση της εφαρμογής αναφέρεται και το επόμενο εδάφιο του άρθρου 25, όπου προβλέπεται ότι «οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας». Δηλαδή, τα ατομικά δικαιώματα πρέπει να περιορίζονται εφόσον και καθόσον είναι απολύτως αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου υπέρτερου σκοπού. Η ταυτόχρονη εξάλλου, κατοχύρωση δικαιωμάτων και θεσμών στο κείμενο του Συντάγματος θέτει το θέμα της θεσμικής εφαρμογής των ατομικών δικαιωμάτων. Κάθε δικαίωμα όταν εφαρμόζεται σε ένα θεσμό προσλαμβάνει και διαφορετικό κατά περίπτωση περιεχόμενο που καθορίζεται από την αιτιώδη συνάφεια δικαιώματος και θεσμού. Αιτιώδης συνάφεια είναι ο αιτιώδης σύνδεσμος που συνδέει κάθε φορά ένα δικαίωμα με την έννομη σχέση ή το σύνολο των έννομων σχέσεων, δηλαδή το θεσμό εντός του οποίου εφαρμόζεται. Από την ταυτόχρονη κατοχύρωση δικαιωμάτων και θεσμών προκύπτει η ανάγκη εφαρμογής των δικαιωμάτων κατά τέτοιο τρόπο, που να μην διαλύονται οι θεσμοί, αλλά και ούτε παραβιάζονται τα δικαιώματα Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό πρέπει προηγουμένως να διαγνωστεί η σύμπτωση δικαιώματος και θεσμού σε ένα κοινό αντικειμενικό στοιχείο, που μπορεί να αναφέρεται στις φυσικές ιδιότητες του πράγματος ή του φορέα του δικαιώματος ή σε τυποποιημένες μορφές συμπεριφοράς. Βάσει του στοιχείου αυτού θα προχωρήσει ο εφαρμοστής του δικαίου και στη

θεσμική προσαρμογή του δικαιώματος, στον περιορισμό του δηλαδή προκειμένου να μην διαλυθεί ο θεσμός εντός του οποίου ασκείται. Ο περιορισμός πρέπει να είναι αιτιώδης προκειμένου να μην καταλήγει σε παραβίαση των δικαιωμάτων.

Ε. Η ΣΤΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ-Η ΘΕΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ
Ακολουθώντας τη μεθοδολογία που αναπτύχθηκε ανωτέρω η στάθμιση των δικαιωμάτων που θα μπορούσε να γίνει στη συγκεκριμένη περίπτωση έχει ως εξής : Κατά το άρ. 16 παρ.1 του Σ « η τέχνη, η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες. Η ανάπτυξή και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του κράτους». Στην συγκεκριμένη πρόκειται για επιστημονική δραστηριότητα συγγραφής και έκδοσης λεξικού, άρα εφαρμόζεται το ανωτέρω άρθρο σε συνδυασμό με το άρ.14, που κατοχυρώνει την ελευθερία της έκφρασης και του Τύπου. Για την ελευθερία της έκφρασης ισχύει η γενική επιφύλαξη νόμου, ενώ ο Τύπος υπό συγκεκριμένες και περιοριστικώς αναφερόμενες στην παρ.3 περιπτώσεις επιδέχεται περιορισμούς. Η ελευθερία της επιστήμης δεν υπάγεται σε κανένα περιορισμό οποιουδήποτε είδους. Με το άρ. 16 θεσπίζεται ένα ατομικό δικαίωμα που έγκειται στο ότι τόσο στο περιεχόμενο όσο και στη μέθοδο της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας δεν είναι επιτρεπτό να τίθενται φραγμοί είτε νομικοί είτε τεχνικής είτε ιδεολογικής υφής από την κρατική εξουσία(νομοθετική, διοικητική ή δικαστική). Το συμπέρασμα που προκύπτει από τα ανωτέρω είναι ότι, από συνταγματική άποψη δεν ενδιαφέρουν οι απόψεις του επιστήμονα, ούτε οι μεθοδολογικές επιλογές του : ακόμα και όταν η άποψη του φαίνεται λαθεμένη στην πλειοψηφία, η ανάπτυξή της είναι ελεύθερη. Η αντίκρουσή της είναι θέμα επιστημονικού διαλόγου και όχι διώξεων και περιορισμών. Το σύνταγμα προστατεύει κάθε επιστημονικό έργο με μία και μόνη προϋπόθεση : να είναι προϊόν μεθοδικής και ελεύθερης αναζήτησης της αλήθειας. Εφόσον, λοιπόν, κανείς δε μπορεί να αμφισβήτησει εν προκειμένω ότι το συγκεκριμένο λεξικό του επιφανούς γλωσσολόγου αποτελεί επιστημονικό έργο υπό την έννοια του Σ, η προστασία του από αυτό δε μπορεί να εξαρτηθεί από το περιεχόμενό του και την άποψη μερίδας του επιστημονικού κόσμου ή του κοινωνικού συνόλου για την ορθότητα των επιλογών του επιστήμονα. Εκτός από το δικαίωμα του επιστήμονα να εκφράζει ελεύθερα την άποψή του, το Σύνταγμα κατοχυρώνει ταυτόχρονα και την ελευθερία της επιστήμης ως θεσμό.

Από την άλλη έχουμε το δικαίωμα του αιτούντος στην προστασία της προσωπικότητάς του. Ωστόσο, το δικαίωμα αυτό δεν αναγνωρίζεται με επίκληση των συνταγματικών διατάξεων των άρ.2 παρ.1 και 5 παρ.1, αλλά με απευθείας επίκληση των διατάξεων του ΑΚ που την εξειδικεύουν. Την μέθοδο αυτή ακολουθεί η πλειοψηφία των αποφάσεων στις οποίες παρουσιάζεται σύγκρουση του δικαιώματος στην προσωπικότητα με άλλο συνταγματικό δικαίωμα .

Ορθότερη, αντίθετα θα θεωρούσαμε εν προκειμένω την επίκληση αντί των διατάξεων 57-59 του ΑΚ της διάταξης του άρ.2 παρ.1 του Σ που έχει ως εξής : «ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας». Ο κανόνας αυτός που αποτελεί καταστατική αρχή της συνολικής έννομης τάξης και χαρακτηρίζει το πολίτευμά μας ως ανθρωποκεντρικό έχει ευθεία εφαρμογή σε κάθε δικαιϊκό κλάδο, ενώ ταυτόχρονα θεωρείται και κύρια ερμηνευτική αρχή με την έννοια, ότι κάθε κανόνας θα πρέπει να βρίσκεται σε αρμονία προς τη διάταξη αυτή. Επίσης στο άρ.5 παρ.1 κατοχυρώνεται το δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας Οι διατάξεις του ΑΚ για την προσωπικότητα θεωρούνται εξειδικεύσεις των αρχών του Σ και έχουν στενότερο περιεχόμενο από αυτές, διότι ως

ανθρώπινη αξία θεωρείται κάθε τι που στοιχειοθετεί την έννοια άνθρωπος, ενώ η προσωπικότητα ταυτίζεται με τη συγκέντρωση συγκεκριμένων χαρακτηριστικών σε ένα συγκεκριμένο πρόσωπο που ζει σε ορισμένο τόπο και χρόνο. Σκόπιμο είναι επισημανθεί στο σημείο αυτό ότι η απευθείας αναγωγή σε συνταγματικές διατάξεις επί ιδιωτικών σχέσεων στην πράξη προκύπτει σπάνια, αφού προϋποθέτει ότι από την ερμηνεία των κανόνων του κοινού δικαίου δεν είναι εφικτή λύση ανταποκρινόμενη στις θεμελιώδεις συνταγματικές αξιολογήσεις. Δεδομένου μάλιστα ότι η προστασία της προσωπικότητας κατά τη διάταξη του άρ. 57 ΑΚ είναι εξαιρετικά ευρεία, οι περιπτώσεις που απαιτείται απευθείας αναγωγή στο Σ περιορίζονται σημαντικά. Ο αιτών στήριξε τους ισχυρισμούς του για παράνομη προσβολή της προσωπικότητάς του στην έννοια που καταγράφηκε ως δεύτερη σημασία της λέξης Βούλγαρος, θεωρώντας ότι θίγεται η υπόληψη και η εθνική του καταγωγή. Ο λεξικογράφος προκειμένου να καταγράψει τη γλωσσική πραγματικότητα συμπεριέλαβε και τη δεύτερη σημασία τονίζοντας ότι χρησιμοποιείται υβριστικά και καταχρηστικά από μικρό μέρος οπαδών ομάδων του νότου. Δεν προέβη, επομένως σε καμία αξιολογική κρίση ή χαρακτηρισμό εις βάρος ατόμων, αλλά για την πληρότητα της επιστημονικής του εργασίας και δεδομένου ότι η γλώσσα είναι ζωντανός οργανισμός που εξελίσσεται με βάση την κοινωνική πραγματικότητα, συμπεριέλαβε στη λέξη όλες τις σημασίες που απαντά κανείς τη δεδομένη χρονική στιγμή, έστω και αν αυτή πηγάζει από την κακοήθεια συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας. Άρα, προϊόν της επιστημονικής έρευνας και περιεχόμενο του επιστημονικού έργου έγινε εν προκειμένω ο συγκεκριμένος χαρακτηρισμός κατοίκων της Βόρειας Ελλάδας, που σχετίζεται με την εθνική τους καταγωγή και άρα την προσωπικότητά τους. Επομένως, η επιστημονική έρευνα κατέληξε στην καταγραφή ενός στοιχείου, που αποτελεί ταυτόχρονα και στοιχείο της προσωπικότητας μιας ομάδας ατόμων. Θα μπορούσαμε, λοιπόν, να πούμε ότι εδώ παρατηρούμε σύμπτωση του θεσμού της επιστήμης (υπό την ειδικότερη και κρίσιμη μορφή της γλωσσολογίας) και του δικαιώματος στην προσωπικότητα σε μια αξιολογική κρίση, που αφορά την καταγωγή του ατόμου. Ο λεξικογράφος κατέγραψε τη σημασία μιας λέξης, που ταυτόχρονα όμως αποτελεί αντικειμενικά στοιχείο προσδιοριστικό της προσωπικότητας κάθε ανθρώπου. Επομένως, υπό τις πολύ ειδικές αυτές συνθήκες, που προκύπτουν από τον ιδιόμορφο χαρακτήρα του λεξικογραφικού έργου, θα μπορούσαμε να δεχθούμε ότι είναι ανεκτή η αποδοχή αξιολογικών κρίσεων που σε κάθε άλλη περίπτωση θα αποτελούσαν προσβολή της προσωπικότητας.

ΣΤ.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η νέα διάταξη του άρ.25 παρ.1 εδ.γ' του Συντάγματος έλυσε οριστικά το θέμα της τριτενέργειας των ατομικών δικαιωμάτων, αφού όρισε με σαφήνεια ότι τα συνταγματικά δικαιώματα εφαρμόζονται και στις ιδιωτικές σχέσεις. Η εξέλιξη αυτή που υπήρξε αποτέλεσμα της μεταβολής της έννομης τάξης που είχε εδραιωθεί στον κοινωνικό χώρο, έδωσε νέα διάσταση στο χαρακτήρα του σύγχρονου κράτους ως ανθρωπιστικού κράτους δικαίου. Η αρχή αυτή δεσμεύει πλέον την κρατική εξουσία, και κυρίως το νομοθέτη και το δικαστή στην επιλογή των λύσεων που θα πραγματώνουν το συνταγματικό προσανατολισμό του δικαίου. Το ερώτημα, όμως που παραμένει είναι ο τρόπος και η έκταση της εφαρμογής των συνταγματικών δικαιωμάτων στο χώρο των ιδιωτικών έννομων σχέσεων, γεγονός που απαιτεί υπευθυνότητα του κοινωνού του δικαίου και υιοθέτηση της αρχής της θεσμικής εφαρμογής που επιτρέπει την ταυτόχρονη κατοχύρωση δικαιώματος και θεσμού.

Βιβλιογραφία

2. Ευ. Βενιζέλου, Το αναθεωρητικό κεκτημένο, Αθήνα 2002
4. Π.Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, Αθήνα 2001
6. Ανδρ. Δημητρόπουλου, Ζητήματα Συνταγματικού Δικαίου, Απρίλιος 1997
8. Α. Δημητρόπουλου, Η διαπροσωπική ενέργεια των ατομικών δικαιωμάτων στο αναθεωρημένο Σύνταγμα, Αρχ.Νομολ., σελ.1 επ.
10. Τζ. Ηλιοπούλου-Στράγγα, Η τριτενέργεια των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων του Συντάγματος του 1975, Αθήνα 1990
11. Φάκελος: Υπόθεση Μπαμπινιώτη, ΤοΣ 1998, σελ.715 επ.
12. Αθ.Ράϊκου, Θεμελιώδη ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, Αθήνα 2002